

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE
SERIE NOUĂ, SUPPLEMENTUM III

IN MEMORIAM
EUGEN NICOLAE

EDITAT DE
ROXANA DOBRESCU, AUREL VÎLCU

BUCUREȘTI
2025

COPERTA: Dan Iulian MĂRGĂRIT

**MCA SERIE NOUĂ
SUPPLEMENTUM III**

www.mcajournal.ro

**Tehnoredactor: Ofelia COȘMAN
Secretar de redacție: Dana COSTIN**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

In memoriam Eugen Nicolae / ed.: Roxana Dobrescu, Aurel Vîlcu -

Târgoviște: Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-820-9

I. Dobrescu, Roxana (ed.)

II. Vîlcu, Aurel (ed.)

902

929

**Toate articolele publicate în *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt *peer-reviewed*.
Materiale și Cercetări Arheologice este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”.

(1955–2024)

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

Aurel VÎLCU <i>In memoriam</i> Eugen Nicolae.....	9
Georges DEPEYROT Eugen Nicolae et cinq siècles de numismatique Eugen Nicolae and five centuries of numismatics	31
Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT One man’s trash is another man’s treasure – the case of the osseous debitage waste from Drăgușeni – <i>Ostrov</i>	39
David BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU Preliminary study of the faunal material discovered in an Early Eneolithic feature from Alexandria – <i>Limonagiul</i> settlement (Teleorman County). 2019–2021 campaigns.....	59
Radu BĂJENARU Poveste din trecut. Despre descoperirea depozitului de topoare de la Sinaia A tale from the past. The discovery of the Sinaia axe-hoard	83
Gabriel Mircea TALMAȚCHI Două tezaure de semne monetare descoperite în zona de coastă a Mării Negre din teritoriul istro-pontic Two hoards of monetary signs discovered in the Black Sea coastal area of the Istro-Pontic area.....	99
Pierre DUPONT Transport amphoras of “Milesian” type: originals and local imitations.....	111
Theodor ISVORANU Monede din perioada romană imperială descoperite în zona Orheiului (Republica Moldova) Roman imperial coins from the Orhei area (Republic of Moldova)	119
Lucian MUNTEANU, Lăcrămioara-Elena ISTINA Noi informații despre tezaurul monetar roman imperial de la Măgurești (jud. Bacău) (CHRE 16297) New information on the Roman imperial monetary hoard from Măgurești (Bacău County) (CHRE 16297)	139
Mihai DIMA Monede romane dintr-o colecție constituită la Ostrov, jud. Constanța A collection of Roman coins found at Ostrov, Constanța County.....	159
Constantin C. PETOLESCU <i>Cohors II Dacorum</i> . Două trupe auxiliare romane cu număr de ordine identic <i>Cohors II Dacorum</i> . Two Roman auxiliary troops with identical numerical identifiers	173
Radu ARDEVAN, Alin PRALEA Monete antice din colecția lui Ioan Mihályi de Apșa Ancient coins from the collection of Ioan Mihályi de Apșa	177
Mircea DABÎCA, Theodor ISVORANU Cercetări arheologice la Histria, sectorul Sud (2018–2024). Descoperiri monetare Archaeological research at Histria, the South sector (2018–2024). Coin finds.....	189
Adriana PANAITTE Roman roads in Moesia Inferior in the Black Sea coast area	213
Marius BLASKÓ, Zsuzsanna KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA, Erwin GÁLL Dating grave no. 97 from Vălcani in the light of numismatic and radiocarbon research – contributions to the chronology of H.1.....	237

Aurel-Daniel STĂNICĂ	
Între bizantini și tătari. Cimitirul de la Isaccea – <i>Bagola</i>	
Between Byzantines and Tatars. The necropolis from Isaccea – <i>Bagola</i>	249
Oana DAMIAN	
Despre prezența Hoardei de Aur în situl bizantin de la Nufăru (județul Tulcea)	
The Golden Horde and the Byzantine archaeological site at Nufăru (Tulcea County)	295
Ana BOLDUREANU	
Un fragment din tezaurul de monede tătărești descoperit la Inești, Raionul Telenești, Republica Moldova	
A fragment of the Tatar coin hoard discovered in Inești, Telenești district, Republic of Moldova.....	303
Monica DEJAN, Ana BOLDUREANU	
Considerații despre câteva monede tătărești descoperite în zona Cetății de Scaun a Sucevei	
(a doua jumătate a secolului XIV)	
Considerations about a few Tatar coins discovered in the Suceava Fortress area	
(second half of the 14 th century).....	313
Letiția NISTOR, Adrian BĂTRÎNA	
Vestigiile bisericii lui Alexandru cel Bun de la Mănăstirea Bistrița (județul Neamț). Propuneri de reconstituire	
arhitecturală	
The remains of the Bistrița monastery (Neamț County) founded by Alexander the Good. Proposals for	
architectural reconstructions.....	319
Lilia DERGACIOVA, Alexandr ALEXANDROV	
Matrița sigilară a unui demnitar din sfatul domnesc al lui Ștefan II, domnitorul Țării de Jos a Moldovei	
The seal of a dignitary member in the Princely Council of Stephen II, Prince of Lower Moldova	337
Ioan-Aurel POP, Alexandru SIMON	
Bani pentru cruciadă: Rapoarte sieneze din primăvara anului 1476	
Money for the Crusade: Sieneze Reports from Spring 1476.....	341
Alexandru SIMON	
Documente și monede: <i>Petrusian</i> și lancu de Hunedoara	
Documents and coins: <i>Petrusian</i> and John Hunyadi	349
Gabriel CUSTUREA, Ana-Maria VELTER	
Câteva monede rare din colecția muzeului constănțean	
A few rare coins in the collection of the Constanța Museum	357
Florin Gabriel PETRICĂ, Minodora CÂRCIUMARU, Ovidiu CÎRSTINA, Adrian IONIȚĂ	
Observații asupra a două morminte descoperite în necropola bisericii „Sfânta Vineri” de la	
Curtea Domnească din Târgoviște	
Remarks on two burials in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște.....	363
Gabriel VASILE	
Despre un posibil ritual funerar la populațiile medievale din Muntenia prin prisma a doi indivizi descoperiți	
în cimitirul bisericii „Sf. Vineri” de la Curtea Domnească din Târgoviște	
On a possible funerary ritual of Medieval populations in Wallachia as indicated by two individuals buried	
in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște	373
Adriana GAȘPAR	
Șoapte din trecut. Fragmente ceramice cu inscripții în limba osmană descoperite la Timișoara	
Whispers from the past. Pottery sherds with Osmanic language inscriptions from Timișoara	391
Daniela MARCU-ISTRATE, Cristian-Florin ANGHELESCU, Roxana BUGOI	
Introducere în studiul sticlei de fereastră descoperite la Catedrala Romano-Catolică și Palatul Episcopal	
din Alba Iulia	
An introduction to the study of the window glass from the Roman-Catholic Cathedral and the Bishop’s Palace	
in Alba-Iulia.....	409

Radu Gabriel DUMITRESCU	
Un nou lot din tezaurul de la Craiova – <i>Strada Nicolae Bălcescu</i> (Sec. XVII–XVIII)	
A new part of the Craiova hoard – <i>Nicolae Bălcescu Street</i> (17 th –18 th centuries).....	433
Mariana ŞLAPAC	
The contribution of the ottomans to the construction of the Vauban-type fortress in Kiliya.....	449
Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU, Camelia Silvia BELDIANU	
<i>Tsuba</i> cu scene evocatoare. O formă de manifestare a unei arte medalistice avant la lettre în Japonia perioadei Edo?	
<i>Tsuba</i> with evocative scenes. An avant la lettre manifestation form of medal art in Japan	463
Abrevieri / Abreviations / Abbreviations	481

UN NOU LOT DIN TEZAURUL DE LA CRAIOVA – STRADA NICOLAE BĂLCESCU (SEC. XVII–XVIII)

Radu Gabriel DUMITRESCU

Muzeul Olteniei Craiova; e-mail: rgdumitrescu@mail.com

Keywords: Ottoman Empire, Oltenia, Mustafa III, Abdülhamid I, Selim III

Abstract: On June 15, 1989, during excavation works for the connection of residential block M2, located in Craiova on Nicolae Bălcescu Street, in the immediate vicinity of the Hagi Enuș Church, excavator operator Mitran Ilie unearthed several coins from the bucket of his machine.

The site of the discovery corresponds to the former location of the Ciolacu Inn, which historically belonged to the founder of the Hagi Enuș Church. Following the reporting of the find by the construction site engineers, a representative of the Oltenia Museum conducted an on-site investigation and determined that the coins had been concealed at a depth of 2–3 meters below ground level. This observation allowed for the hypothesis that the hoard had been buried within the inn's cellar. The Ciolacu Inn was situated near the city's Outer Market, a historically commercial area, currently part of Craiova's central district.

The hoard was first published in 1999, with a total of 951 coins catalogued, issued between the years 1626 and 1786–1787. The overwhelming majority of the coins are of Ottoman origin, accounting for 99.78% of the assemblage. In 2022, an additional group of 19 large-denomination Ottoman coins, belonging to the same hoard, was identified.

The newly discovered lot comprises coins issued under the reigns of Mustafa III (1 specimen), Abdülhamid I (17 specimens), and Selim III (1 specimen). The denominations represented in this group include: zolota (1 specimen), kuruş (5 specimens), altmışlık (11 specimens), ikilik (1 specimen), and yüzlük (1 specimen).

The chronological framework of the hoard has thus been revised, as the most recent coin is no longer dated to the 14th regnal year of Sultan Abdülhamid I (1786–1787), but to the first regnal year of Sultan Selim III (1789).

Cuvinte-cheie: Imperiul Otoman, Oltenia, Mustafa III, Abdülhamid I, Selim III

Rezumat: La data de 15 iunie 1989 excavatoristul Ilie Mitran, cu prilejul săpării unor șanțuri pentru racordarea blocului M2, situat în Craiova pe Strada Nicolae Bălcescu, în imediata apropiere a Bisericii Hagi Enuș, a scos din cupa excavatorului mai multe monede.

Pe locul descoperirii fusese în vechime Hanul Ciolacului, proprietate a ctitorului Bisericii Hagi Enuș. După semnalarea descoperirii de către inginerii șantierului, un reprezentant al Muzeului Olteniei s-a deplasat la fața locului, constatând că monedele fuseseră ascunse la 2–3 m adâncime în subsol, ceea ce a permis presupunerea că tezaurul a fost îngropat în pivnița hanului. Hanul Ciolacului se afla în proximitatea Târgului de Afară al orașului, o zonă comercială în epocă și aflată în zona centrală a orașului Craiova în prezent.

Tezaurul a fost publicat în anul 1999, fiind catalogate 951 de monede, emisiuni cuprinse între anii 1626 și 1786–1787. Dominante sunt monedele otomane, care reprezintă 99,78%. În anul 2022 a fost depistat un nou lot din acest tezaur, format din 19 nominale mari otomane.

Structura noului lot conține monede de la Mustafa III (1 exemplar), Abdülhamid I (17 exemplare) și Selim III (1 exemplar). În ceea ce privește compoziția, aceasta este formată din următoarele nominale: zolota (1 exemplar), kuruş (5 exemplare), altmışlık (11 exemplare), ikilik (1 exemplar) și yuzluk (1 exemplar).

Noile repere cronologice sunt schimbate, deoarece cea mai recentă monedă din tezaur nu mai datează din anul 14 al domniei sultanului Abdülhamid I (1786–1787), ci din primul an al domniei sultanului Selim III (1789).

Descoperirile monetare izolate sau în tezaure oferă informații esențiale pentru înțelegerea contextelor economice, politice și sociale ale unei epoci. Un astfel de caz este reprezentat de tezaurul monetar descoperit la Craiova, pe Strada Nicolae Bălcescu.

La data de 15 iunie 1989, excavatoristul Ilie Mitran, cu prilejul săpării unor șanțuri pentru racordarea blocului M2, situat în Craiova pe Str. Nicolae Bălcescu, în imediata apropiere a Bisericii Hagi Enuș¹, a scos din cupa excavatorului mai multe monede.

Pe locul descoperirii fusese în vechime Hanul Ciolacului, proprietate a ctitorului Bisericii Hagi Enuș, apoi a lăcașului de cult². După semnalarea descoperirii de către inginerii șantierului, un reprezentant al Muzeului Olteniei s-a deplasat la fața locului, constatând că monedele fuseseră îngropate la 2–3 m adâncime în subsol, ceea ce a permis formularea ipotezei că tezaurul fusese ascuns în pivnița hanului. Hanul Ciolacului se afla în proximitatea Târgului de Afară al orașului³, o zonă comercială în epocă, situată astăzi în perimetrul central al orașului Craiova.

¹ Bălașa 1959, p. 166–177.

² Bălintescu, Popescu-Cilieni 1957, p. 20, 133–134.

³ Demetrescu 1926, p. 99; Georgescu 1936, p. 68; Georgescu 1939, p. 391.

Tezaurul a fost publicat în anul 1999, fiind catalogate 951 de monede, emisiuni cuprinse între anii 1626 (piesă poloneză de 1,5 groși) și 1786–1787 (altmişlik din anul 14 al domniei sultanului Abdülhamid I). Dominante sunt monedele otomane, care reprezintă 99,78%. Dintre cele 951 de exemplare, 949 sunt emisiuni ale sultanilor Ahmed III, Mahmud I, Osman III, Mustafa III și Abdülhamid I, la care se adaugă piesa poloneză menționată anterior și un grossetto bătut de Raguză⁴. Ulterior, analiza documentară și recontextualizarea informațiilor provenite de la martorii descoperirii au condus la concluzia că tezaurul publicat în anul 1999 reprezenta doar o parte a unui depozit monetar mai amplu. În anul 2022 a fost identificat un nou lot, compus din 19 monede otomane de nominal mare, provenind din aceeași descoperire, care a fost inclus în colecția Muzeului Olteniei. Monedele din noul lot ne-au fost semnalate în data de 28 aprilie 2022 de către fiica descoperitorului. În urma discuțiilor purtate, am putut corela informațiile, pentru a stabili cărui tezaur aparțin aceste monede deoarece în arealul Târgului de Afară sunt cunoscute alte două tezaure contemporane⁵.

Studiul de față își propune să reanalizeze tezaurul de pe Strada Nicolae Bălcescu în lumina noilor date, să compare cele două loturi recuperate la peste trei decenii distanță și să ofere o interpretare actualizată privind circulația monetară și semnificația economică a acestei descoperiri.

Pentru a contura o imagine de ansamblu asupra descoperirii de pe Strada Nicolae Bălcescu, vom prezenta mai întâi, sub forma unui tabel, lotul publicat în anul 1999, urmând ca apoi să detaliem lotul inedit recuperat în anul 2022, care aduce noi informații și modifică într-o oarecare măsură cronologia tezaurului.

Nr. crt.	STAT EMITENT	SUVERAN	NOMINAL	NUMĂR EXEMPLARE	PONDERE ÎN CADRUL LOTULUI RECUPERAT ÎN ANUL 1989
1.	POLONIA	Sigismund III (1587–1632)	Dreipölker	1	0,1%
2.	RAGUZA	-	Grossetto	1	0,1%
3.	IMPERIUL OTOMAN	Ahmed III (1703–1730)	Para	46	4,83%
4.		Mahmud I (1730–1754)	Para	156	16,4%
5.		Osman III (1754–1757)	Para	20	2,1%
6.		Mustafa III (1757–1774)	Para	336	35,33%
			Onluk	2	0,21%
7.		Abdülhamid I (1774–1789)	Para	373	39,22%
			Kuruş	1	0,1%
	Altmişlik		15	1,57%	
	TOTAL			951	99,96%

Spre deosebire de lotul publicat în anul 1999, unde predominante sunt paralele, structura noului lot conține doar monede de nominal mare de la Mustafa III (1 exemplar), Abdülhamid I (17 exemplare) și Selim III (1 exemplar). În ceea ce privește compoziția, aceasta este formată din următoarele nominale: zolota (1 exemplar), kuruş (5 exemplare), altmişlik (11 exemplare), ikilik (1 exemplar) și yüzlük (1 exemplar).

Noile repere cronologice sunt schimbate, deoarece cea mai recentă monedă din tezaur nu mai datează din anul 14 al domniei sultanului Abdülhamid I (1786–1787), ci din primul an al domniei sultanului Selim III (1789).

Cea mai veche piesă din lotul recuperat în anul 2022 este un kuruş de la Mustafa III bătut în anul Hegirei 1183 (1769–1770), singura de la acest sultan. Începând cu Mustafa III, monedele otomane de argint conțin în cadrul legendei și anul de domnie a sultanului, de regulă exprimat printr-o cifră. În cazul monedelor datate în anul 10 de domnie observăm schimbarea sistemului de marcare prin imprimarea ultimelor două cifre din anul Hegirei care îi corespundea, adică 1180. O schimbare similară a avut loc și pentru anii de domnie 11 (care a devenit 1181), 12 (1182), 13 (1183), 14 (1184), 15 (1185), 16 (1186) și 17 (1187)⁶.

Kuruşi de la Mustafa III sunt prezenți și în alte tezaure craiovene, precum cei din tezaurul de la Craiova – *Târgul de Afară*⁷, Craiova – *Universitate*⁸ și Craiova – *Farmacia Arabă*⁹. Cartarea descoperirilor de kuruşi de la Mustafa III din Țara

⁴ Rădulescu 1999, p. 65–67.

⁵ Rădulescu 2012; Rădulescu 2013.

⁶ Vilcu 2009, p. 122.

⁷ Rădulescu 2011, p. 165–167, cat. nr. 1–2, 7, 9–27.

⁸ Rădulescu 2013, p. 156–158, cat. nr. 308, 313, 326–327.

⁹ Rădulescu 2012, p. 66, cat. nr. 1251.

Românească demonstrează o frecventă întâlnire a lor în tezaure din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, precum descoperirile de la Târnava, jud. Dolj¹⁰, Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman¹¹, Cozieni, jud. Buzău¹², Râmnicu Sărat, jud. Buzău¹³, Vârteșcoiu, jud. Vrancea¹⁴, Băiculești, jud. Argeș¹⁵, fostul județ Vlașca¹⁶, Nucșoara, jud. Prahova¹⁷, Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea¹⁸, Ciochina, jud. Ialomița¹⁹, Văleni, jud. Vrancea²⁰, Luica, jud. Călărași²¹, Jugureni, jud. Prahova²², Chirnogi, jud. Călărași²³, Roșioru, jud. Buzău²⁴, Gratia, jud. Teleorman²⁵, Odobești, jud. Dâmbovița²⁶, Dobra, jud. Dâmbovița²⁷, Câmpulung, jud. Argeș²⁸, Roșu (II), jud. Ilfov²⁹, Vedea, jud. Giurgiu³⁰, Crângeni, jud. Teleorman³¹, Costești, jud. Argeș³² și Țibănești, jud. Brăila³³.

Cea mai veche monedă de la Abdülhamid I este o zolta sau „zolota” din primul an de domnie. Acest nominal a avut drept model florinii de argint, puși în circulație mai ales pentru comerțul cu Levantul, de orașele și statele din cadrul Imperiului Romano-German și Țările de Jos³⁴. Pe teritoriul Craiovei zolta de la Abdülhamid I mai este întâlnită doar în componența tezaurului de la „Farmacia Arabă”, un exemplar emis în anul 13 al domniei³⁵.

În alte tezaure din Țara Românească zolta de la Abdülhamid I este o apariție rară, în afară de exemplarul prezent în tezaurului de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* (cat. nr. 2) mai sunt cunoscute piese în descoperirile de la Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman³⁶, Văleni, jud. Vrancea³⁷, Luica, jud. Călărași³⁸, Jugureni, jud. Prahova³⁹, Roșioru, jud. Buzău⁴⁰, Câmpulung, jud. Argeș⁴¹ și Roșu (II), jud. Ilfov⁴². Tot de la Abdülhamid I consemnăm și patru kuruși, din anii 2, 4 și 11 ai domniei (cat. nr. 3–6), prezenți și în tezaurele craiovene de la Târgul de Afară⁴³, Universitate⁴⁴ și Farmacia Arabă⁴⁵.

Kurușii de la Abdülhamid I reprezintă o prezență constantă în acumulările de la cumpăna secolelor XVIII–XIX și putem menționa descoperirile de la Radovan – *Motara*, jud. Dolj⁴⁶, Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman⁴⁷, Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea⁴⁸, Ciochina, jud. Ialomița⁴⁹, Văleni, jud. Vrancea⁵⁰, Luica, jud. Călărași⁵¹, Jugureni, jud. Prahova⁵², Ocnele

¹⁰ Vîlcu 2009, p. 279, nr. 9.

¹¹ Predoi, Bălan 2004, p. 52–53, cat. nr. 5–6, 10–11, 20, 23–25, 28–33, 36–47.

¹² Vîlcu 2009, p. 279, nr. 10.

¹³ Vîlcu 2009, p. 280, nr. 12.

¹⁴ Vîlcu 2009, p. 280, nr. 14.

¹⁵ Vîlcu 2002c, p. 359, cat. nr. 7–9.

¹⁶ Vîlcu 2009, p. 281, nr. 18.

¹⁷ Vîlcu 2009, p. 282, nr. 20.

¹⁸ Dumitrașcu 1976, p. 103, cat. nr. 8.

¹⁹ Matache 1997, p. 185, cat. nr. 1.

²⁰ Paragină 1987, p. 52–53, cat. nr. 1–5.

²¹ Vîlcu 2009, p. 283–284, nr. 26.

²² Vîlcu 2009, p. 284, nr. 27.

²³ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 37.

²⁴ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

²⁵ Pîrvulescu, Ivănescu 2013, p. 150, cat. nr. 57.

²⁶ Drob 1996, p. 209, cat. nr. 6.

²⁷ Drob 1996, p. 210, cat. nr. 1.

²⁸ Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985, p. 329, cat. nr. 5–8.

²⁹ Vîlcu 2009, p. 291, nr. 50.

³⁰ Vîlcu 2009, p. 293, nr. 52.

³¹ Vîlcu 2009, p. 294, nr. 58.

³² Maschio 2003, p. 233, cat. nr. 1–2.

³³ Vîlcu 2009, p. 296, nr. 65.

³⁴ Detalii a se vedea la Vîlcu 2009, p. 53–58.

³⁵ Rădulescu 2012, p. 78, cat. nr. 3052.

³⁶ Predoi, Bălan 2004, p. 53, cat. nr. 74–79, 99–101, 128–129, 137.

³⁷ Paragină 1987, p. 53, cat. nr. 9.

³⁸ Vîlcu 2009, p. 283–284, nr. 26.

³⁹ Vîlcu 2009, p. 284, nr. 27.

⁴⁰ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

⁴¹ Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985, p. 330, cat. nr. 53–55.

⁴² Vîlcu 2009, p. 291, nr. 50.

⁴³ Rădulescu 2011, p. 167–169, cat. nr. 28–38, 40–41, 43, 45–46.

⁴⁴ Rădulescu 2013, p. 161–163, cat. nr. 527, 541, 546.

⁴⁵ Rădulescu 2012, p. 72–79, cat. nr. 2234, 2320, 2734, 2895, 3104, 3157.

⁴⁶ Rădulescu 2000a, p. 90, cat. nr. 4.

⁴⁷ Predoi, Bălan 2004, p. 53, cat. nr. 64–73, 80–98, 110–113, 117–127, 136.

⁴⁸ Dumitrașcu 1976, p. 104–105, cat. nr. 14.

⁴⁹ Matache 1997, p. 186, cat. nr. 10–11.

⁵⁰ Paragină 1987, p. 53, cat. nr. 10–20.

⁵¹ Vîlcu 2009, p. 283–284, nr. 26.

⁵² Vîlcu 2009, p. 284, nr. 27.

Mari, jud. Vâlcea⁵³, Jirlău, jud. Brăila⁵⁴, Vispești, jud. Buzău⁵⁵, Chirnogi, jud. Călărași⁵⁶, Roșioru, jud. Buzău⁵⁷, Odobești, jud. Dâmbovița⁵⁸, Câmpulung, jud. Argeș⁵⁹, Dobrești, jud. Dolj⁶⁰, Roșu (II), jud. Ilfov⁶¹, Găvani, jud. Brăila⁶² și Românești, jud. Prahova⁶³.

Altmışlikul (două zolota = piesă de 60 de parale), nominal cu valoare ridicată, a fost introdus pentru prima dată la începutul domniei sultanului Mustafa III, când au avut loc mai multe schimbări în sistemul monetar otoman⁶⁴. Cu o greutate inițială de 29 grame de argint, altmășlikul s-a bucurat de succes pe piața monetară din Țara Românească, fiind prezent în aproape toate tezaurele din a doua parte a secolului al XVIII-lea.

Piese de 60 de parale de la Abdülhamid I sunt emise începând cu anul 3, nefiind cunoscute exemplare din primii doi ani⁶⁵. În noul lot al tezaurului descoperit la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* cele mai multe monede, 11 exemplare, sunt piesele de 60 de parale.

Analiza celor 11 exemplare a indicat prezența a două sigle pe avers și pe revers (stea și ornament cordiform). Cercetarea materialului numismatic a arătat că apariția acestor sigle, care se constituie în perechi, nu este întâmplătoare, ele fiind semne de monetărie care erau schimbate periodic. O altă observație se referă la legendă unde, în funcție de anul de batere, au fost sesizate variante de scriere a cuvântului *han*.

În privința repartizării cronologice s-a stabilit că în anii 3, 4, 5, 6 și 7 de domnie a sultanului Abdülhamid I apare asocierea stea – stea (sigle existente pe rândul al doilea al legendelor de avers și revers), în timp ce cuvântul *han* este scris cu punct atât pe inițială cât și pe finală (grupa A). Începând cu anul 8 apare o altă categorie de sigle formată din perechea ornament cordiform – stea, sigle plasate tot pe rândul al doilea al legendelor de avers și revers, cuvântul *han* fiind scris la fel ca la grupa A. Această categorie este specifică anilor 8, 9, 10 și 11 (grupa B). Analiza materialului numismatic a arătat că în anul 11 de domnie a sultanului Abdülhamid I a avut loc o schimbare în sistemul de sigle. O parte dintre piesele de 60 de parale bătute în anul 11 și toate din anii următori (12, 13, 14, 15 și 16) au pe avers și pe revers aceeași pereche de sigle, ornament cordiform-stea, dar în legenda de avers cuvântul *han* este scris diferit, cu *nun* intersectând *elif*, iar ornamentul cordiform este plasat pe rândul trei sub *duribe* (grupa C)⁶⁶.

În noul lot al tezaurului de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* sunt prezente două monede din grupa A (cat. nr. 7–8), șase monede din grupa B (cat. nr. 9–14) și trei exemplare din grupa C (cat. nr. 15–17). Din cauza materialului numismatic insuficient, evoluția metrologică a altmășlikului la începutul domniei sultanului Abdülhamid I este puțin cunoscută. Pentru primele piese bătute începând cu anul 3 se presupune că standardul ponderal folosit ar fi cel din timpul lui Mustafa III (circa 29 g), supoziție susținută și de piesele din tezaurul de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu*. Există însă o monedă din tezaurul descoperit la Vispești cu o greutate care depășește 30 g⁶⁷, care pare să indice folosirea unui alt standard pentru emisiunile din anii 3 și 4. Ținând cont de raritatea pieselor din acești ani, doar apariția în circuitul științific a unor noi exemplare ar putea aduce clarificări în privința evoluției metrologice a altmășlikului la începutul domniei sultanului Abdülhamid I⁶⁸. Până în prezent, pe baza studierii tezaurului descoperite în România s-a observat că altmășlikul suferă în anul 8 de domnie a sultanului Abdülhamid I (1780–1781) o importantă ajustare a greutateii brute de la cca 28,5–29 g la cca 27,5 g. Până în anul 16 (1788–1789), ultimul al domniei sultanului Abdülhamid I, evoluția din punct de vedere metrologic a altmășlikului este oscilantă, existând piese a căror greutate se situează între 26 g și 27,6 g⁶⁹.

Piese de 60 de parale de la Abdülhamid I consemnăm și în alte tezaure craiovene, precum cele de la Târgul de Afară⁷⁰, Universitate⁷¹ și Farmacia Arabă⁷².

⁵³ Vîlcu, Dudău 2007, p. 233, cat. nr. 70–74.

⁵⁴ Vîlcu 2009, p. 285, nr. 28.

⁵⁵ Vîlcu 2019, p. 558, cat. nr. 3.

⁵⁶ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 37.

⁵⁷ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

⁵⁸ Drob 1996, p. 209, cat. nr. 10–11.

⁵⁹ Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985, p. 329–330, cat. nr. 33–52.

⁶⁰ Rădulescu 2000b, p. 104, cat. nr. 142.

⁶¹ Vîlcu 2009, p. 291, nr. 50.

⁶² Vîlcu 2009, p. 294, nr. 57.

⁶³ Vîlcu 2009, p. 297, nr. 67.

⁶⁴ Vîlcu 2009, p. 118–121.

⁶⁵ Menționăm faptul că este semnalat, totuși, un exemplar din anul I al domniei în tezaurul de la Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman, dar fără ilustrație. Prin urmare, nu putem verifica dacă moneda este din acel an sau este o determinare greșită. A se vedea Predoi, Bălan 2004, p. 53, cat. nr. 63.

⁶⁶ Vîlcu 2002a, p. 221–223.

⁶⁷ Vîlcu 2019, p. 558–559, cat. nr. 4.

⁶⁸ Vîlcu 2019, p. 555.

⁶⁹ Vîlcu 2009, p. 131.

⁷⁰ Rădulescu 2011, p. 168–169, cat. nr. 39, 42, 44, 47.

⁷¹ Rădulescu 2013, p. 162–164, cat. nr. 540, 551–553, 556, 562.

⁷² Rădulescu 2012, p. 75–77, cat. nr. 2663–2664, 2894.

Altmişlikuri de la Abdülhamid I mai sunt cunoscute în tezaurele de la Radovan – *Motara*⁷³ și *Dealul Radovanului*⁷⁴, jud. Dolj, Drăgănești-Vlașca, jud. Teleorman⁷⁵, Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea⁷⁶, Ciochina, jud. Ialomița⁷⁷, Nișcov, jud. Buzău⁷⁸, Văleni, jud. Vrancea⁷⁹, Luica, jud. Călărași⁸⁰, Jugureni, jud. Prahova⁸¹, Ocnele Mari, jud. Vâlcea⁸², Jirlău, jud. Brăila⁸³, Curtișoara, jud. Olt⁸⁴, Mozăceni, jud. Argeș⁸⁵, Prigoria, jud. Gorj⁸⁶, Vispești, jud. Buzău⁸⁷, Chirnogi, jud. Călărași⁸⁸, Roșioru, jud. Buzău⁸⁹, Vârtoapele, jud. Teleorman⁹⁰, Tamași, jud. Ilfov⁹¹, Odobești, jud. Dâmbovița⁹², Lișcoteanca, jud. Brăila⁹³, Câmpulung, jud. Argeș⁹⁴, Ciuperceni, jud. Teleorman⁹⁵, Dobrești, jud. Dolj⁹⁶, Roșu (II), jud. Ilfov⁹⁷, Crângeni, jud. Teleorman⁹⁸, Costești, jud. Argeș⁹⁹, Segarcea Vale, jud. Teleorman¹⁰⁰, Frumușani, jud. Călărași¹⁰¹ și Românești, jud. Prahova¹⁰².

În contextul conflictului cu Rusia, izbucnit în toamna anului 1787, la care, din februarie 1788, s-a adăugat și Austria, atelierul din Constantinopol a pus în circulație un nominal nou, ikilikul, echivalent cu 80 de parale sau 2 kuruși în scopul susținerii efortului de război. Studiarea materialului numismatic și documentele păstrate în arhive atestă că debutul noii emisiuni a avut loc în ultimul an de domnie a sultanului Abdülhamid I (anul 16=1788/1789)¹⁰³.

Tezaurul descoperit la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* conține un exemplar din noua emisiune care poartă pe avers tuğraua sultanului și pe revers numele atelierului emitent (Constantinopol), anul Hegirei în care a început domnia sultanului Abdülhamid I (1187) și anul de batere a monedei (16). Ikilikul, cea mai valoroasă monedă de argint otomană bătută la sfârșitul domniei sultanului Abdülhamid I, a pătruns rapid pe piața monetară din Țara Românească așa cum se poate observa din compoziția tezaurelor descoperite la Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea¹⁰⁴, Roșioru, jud. Buzău¹⁰⁵ și Vispești, jud. Buzău¹⁰⁶, la care se adaugă și cel recuperat din tezaurul de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* (cat. nr. 18), toate ascunse în timpul războiului din 1787–1792.

Piese de 80 de parale de la Abdülhamid I mai sunt semnalate în tezaurele de la Roșu (I), jud. Ilfov¹⁰⁷, Dobra, jud. Dâmbovița¹⁰⁸, Roșu (II), jud. Ilfov¹⁰⁹, Vedea, jud. Giurgiu¹¹⁰, Colibași, jud. Ilfov¹¹¹, Frumușani, jud. Călărași¹¹² și Românești, jud. Prahova¹¹³.

⁷³ Rădulescu 2000a, p. 90, cat. nr. 5–14.

⁷⁴ Rădulescu 2000a, p. 91, cat. nr. 9, 12–13.

⁷⁵ Predoi, Bălan 2004, p. 53, cat. nr. 63, 102–109, 114–116, 130–135, 138.

⁷⁶ Dumitrașcu 1976, p. 104, cat. nr. 9–13.

⁷⁷ Matache 1997, p. 185–186, cat. nr. 2–9.

⁷⁸ Vîlcu, Stăicuț 2010, p. 152, cat. nr. 3–6.

⁷⁹ Paragină 1987, p. 53–54, cat. nr. 21–37.

⁸⁰ Vîlcu 2009, p. 283–284, nr. 26.

⁸¹ Vîlcu 2009, p. 284, nr. 27.

⁸² Vîlcu, Dudău 2007, p. 232–233, cat. nr. 10–69.

⁸³ Vîlcu 2009, p. 285, nr. 28.

⁸⁴ Vîlcu 2009, p. 285, nr. 29.

⁸⁵ Nania, Maschio 2001, p. 135, cat. nr. 3–4.

⁸⁶ Vîlcu 2009, p. 286, nr. 32.

⁸⁷ Vîlcu 2019, p. 558–560, cat. nr. 4–22.

⁸⁸ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 37.

⁸⁹ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

⁹⁰ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 39.

⁹¹ Vîlcu, Stancu 2003–2005, p. 471–472, cat. nr. 1–9.

⁹² Drob 1996, p. 209, cat. nr. 9.

⁹³ Vîlcu 2009, p. 289, nr. 43.

⁹⁴ Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985, p. 329, cat. nr. 9–32.

⁹⁵ Predoi, Rădulescu 2004a, p. 59–60, cat. nr. 1–5.

⁹⁶ Rădulescu 2000b, p. 103, cat. nr. 123, p. 104, cat. nr. 153.

⁹⁷ Vîlcu 2009, p. 291, nr. 50.

⁹⁸ Vîlcu 2009, p. 294, nr. 58.

⁹⁹ Maschio 2003, p. 234, cat. nr. 10.

¹⁰⁰ Predoi, Rădulescu 2004b, p. 61, cat. nr. 1.

¹⁰¹ Vîlcu 2002b, p. 227, cat. nr. 3–10.

¹⁰² Vîlcu 2009, p. 297, nr. 67.

¹⁰³ Vîlcu 2009, p. 134.

¹⁰⁴ Dumitrașcu 1976, p. 105, cat. nr. 15.

¹⁰⁵ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

¹⁰⁶ Vîlcu 2019, p. 560, cat. nr. 23.

¹⁰⁷ Vîlcu 2002c, p. 355, cat. nr. 17.

¹⁰⁸ Stancu, Trohani 1980, p. 117, cat. nr. 1.

¹⁰⁹ Vîlcu 2009, p. 291, nr. 50.

¹¹⁰ Vîlcu 2009, p. 293, nr. 52.

¹¹¹ Trohani, Șerbănescu 1973–1975, p. 185.

¹¹² Vîlcu 2002b, p. 227, cat. nr. 1–2.

¹¹³ Vîlcu 2009, p. 297, nr. 67.

Cea mai recentă monedă din tezaurul de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* este o piesă de 100 de parale (yüzlük) bătută în timpul domniei sultanului Selim III. Moneda a fost emisă în anul 1 de domnie a sultanului Selim III, care corespunde în era creștină cu anul 1789.

După cea mai recentă monedă, tezaurul a fost ascuns în timpul războiului ruso-austro-turc din 1787–1792, în contextul mișcărilor de trupe pe teritoriul Principatelor¹¹⁴. Cercetarea materialului numismatic arată că noul nominal, cu o greutate de circa 32,50 g, a fost emis pentru prima dată în primul an de domnie a sultanului Selim III în contextul războiului cu Rusia și Austria. Ofensiva armatelor austriece și rusești din vara anului 1789, soldată cu ocuparea Moldovei și Țării Românești, a adâncit criza financiară din Imperiul otoman. Autoritățile otomane au fost astfel nevoite, pentru a susține efortul de război, să deprecieze greutatea brută a monedelor de argint și să emită un nou nominal cu valoare ridicată, yüzlükul (100 parale). Celelalte monede de argint de mare valoare, precum ikilikul și altmışlıkul, au suferit ajustări semnificative ale greutății brute pentru a fi puse în legătură cu noul nominal. De pildă, piesa de 60 de parale, care cântărea circa 27 g în ultimul an de domnie a sultanului Abdülhamid I, a coborât la începutul domniei lui Selim III la o greutate de circa 20 g. Analiza tezaurului monetar care se încheie în anii 1790–1793, descoperite la Prigoria, jud. Gorj¹¹⁵, Goanța, jud. Mehedinți¹¹⁶, Maxenu, jud. Buzău¹¹⁷, Cotești, jud. Vrancea¹¹⁸, Chirnovi, jud. Călărași¹¹⁹, Roșioru, jud. Buzău¹²⁰, Vispești, jud. Buzău¹²¹, la care se adaugă și cel de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu*, demonstrează că yüzlükul a pătruns rapid la nordul Dunării în contextul mișcărilor de trupe, un argument în plus că noua piesă de 100 de parale (yüzlük) era destinată în principal susținerii efortului de război¹²².

Piese de 100 de parale de la Selim III mai sunt întâlnite în tezaurele de la Craiova – *Calea Brestii*¹²³, Nișcov, jud. Buzău¹²⁴, Roșu (I), jud. Ilfov¹²⁵, Vârtoapele, jud. Teleorman¹²⁶, Tamași, jud. Ilfov¹²⁷, Odobești, jud. Dâmbovița¹²⁸, Dobra, jud. Dâmbovița¹²⁹, Lișcoteanca, jud. Brăila¹³⁰, Câmpulung, jud. Argeș¹³¹, Pietroasele, jud. Buzău¹³², Dobrești, jud. Dolj¹³³, Roșu (II), jud. Ilfov¹³⁴, Vedea, jud. Giurgiu¹³⁵, Colibași, jud. Ilfov¹³⁶, Stejaru, jud. Ialomița¹³⁷, Roșiori, jud. Brăila¹³⁸, Găvani, jud. Brăila¹³⁹, Crângeni, jud. Teleorman¹⁴⁰, Netezești, jud. Ilfov¹⁴¹, Crețești, jud. Gorj¹⁴², Iepurești, jud. Giurgiu¹⁴³, Colelia, jud. Ialomița¹⁴⁴, Costești, jud. Argeș¹⁴⁵, Ciuperceni, jud. Teleorman¹⁴⁶, Frumușani, jud. Călărași¹⁴⁷, Țibănești, jud. Brăila¹⁴⁸,

¹¹⁴ Hitchins 2018, p. 64–65.

¹¹⁵ Vîlcu 2009, p. 286, nr. 32.

¹¹⁶ Ciucă *et alii* 1982, p. 207–208.

¹¹⁷ Vîlcu, Dicu 2001.

¹¹⁸ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 36.

¹¹⁹ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 37.

¹²⁰ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 38.

¹²¹ Vîlcu 2019, p. 561, cat. nr. 24–30.

¹²² Vîlcu 2009, p. 141–143.

¹²³ Rădulescu 2011, p. 173–174, cat. nr. 2, 5–6.

¹²⁴ Vîlcu, Stăicuț 2010, p. 152, cat. nr. 7–15.

¹²⁵ Vîlcu 2002c, p. 356, cat. nr. 44.

¹²⁶ Vîlcu 2009, p. 287, nr. 39.

¹²⁷ Vîlcu, Stancu 2003–2005, p. 472, cat. nr. 10–21.

¹²⁸ Drob 1996, p. 209, cat. nr. 12.

¹²⁹ Stancu, Trohani 1980, p. 117, cat. nr. 15; Drob 1996, p. 210, cat. nr. 3.

¹³⁰ Vîlcu 2009, p. 289, nr. 43.

¹³¹ Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985, p. 330, cat. nr. 59.

¹³² Vîlcu 2009, p. 290, nr. 47.

¹³³ Rădulescu 2000b, p. 104, cat. nr. 220, 223, 225–226, 229–230.

¹³⁴ Vîlcu 2009, p. 292, nr. 50.

¹³⁵ Vîlcu 2009, p. 293, nr. 52.

¹³⁶ Trohani, Șerbănescu 1973–1975, p. 185.

¹³⁷ Vîlcu 2003, p. 417, cat. nr. 7–29.

¹³⁸ Vîlcu 2009, p. 294, nr. 56.

¹³⁹ Vîlcu 2009, p. 294, nr. 57.

¹⁴⁰ Vîlcu 2009, p. 294, nr. 58.

¹⁴¹ Trohani, Șerbănescu 1978, p. 84.

¹⁴² Vîlcu 2009, p. 295, nr. 60.

¹⁴³ Vîlcu 2009, p. 295, nr. 61.

¹⁴⁴ Vîlcu, Neagu 2016, p. 256–257, cat. nr. 1–9.

¹⁴⁵ Maschio 2003, p. 234–235, cat. nr. 20–44.

¹⁴⁶ Predoi, Rădulescu 2004a, p. 60, cat. nr. 6–11, 22–34, 45–58, 65–71, 79–87, 97, 103–104, 108, 114–115, 118–121.

¹⁴⁷ Vîlcu 2002b, p. 227, cat. nr. 11–38.

¹⁴⁸ Vîlcu 2009, p. 296, nr. 65.

Segarcea, jud. Dolj¹⁴⁹, Românești, jud. Prahova¹⁵⁰, Mera, jud. Vrancea¹⁵¹, Segarcea Vale, jud. Teleorman¹⁵², Deagu, jud. Argeș¹⁵³, București – Brezoianu¹⁵⁴ și Ciopănești, jud. Vâlcea¹⁵⁵.

Lotul prezentat în rândurile de față a beneficiat și de analize metalografice¹⁵⁶ în urma cărora am putut constata că majoritatea monedelor sunt din argint cu titlu scăzut, cele mai bune cote având exemplarele de la Mustafa III și Abdülhamid I din primii ani ai domniei. Și prin aceste analize metalografice putem observa criza financiară a Imperiului otoman, care a fost nevoit să-și devalorizeze constant moneda pentru a face față deficitelor provocate de numeroasele conflicte în care a fost implicat pe parcursul secolului al XVIII-lea. Elocventă în acest sens este și cea mai recentă monedă din tezaur (cat. nr. 19), al cărei conținut de argint este aproape la paritate cu metalele comune.

În ceea ce privește ponderea valorică a celor două loturi care constituie tezaurul de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu*, lotul recuperat în anul 1989 cuprinde 951 de monede, a căror valoare echivalează cu 1900 de parale, iar cel recuperat în anul 2022 cuprinde 19 piese, a căror valoare este de 1070 de parale, adică 56,31% din valoarea celui inițial.

Pentru a avea un reper asupra valorii în epocă a tezaurului de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* este util să ne raportăm la prețurile practicate în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea, știind că valoarea tezaurului este de 2970 de parale sau 74,25 lei. Astfel, în 1790 prețul pentru o kilă de grâu costa 28 de lei¹⁵⁷, pentru orz 12 lei¹⁵⁸, iar pentru porumb 8 lei și 20 de parale¹⁵⁹. De asemenea, o oca de pâine costa 2,64 lei și 2,78 parale în anul 1791¹⁶⁰, iar o vacă avea prețul de 17 lei¹⁶¹. În anul 1793 un cal costa 40 de lei¹⁶², iar prețul untului era de 13 parale ocaua¹⁶³.

În concluzie, prin publicarea unui nou lot al tezaurului de la Craiova – *Strada Nicolae Bălcescu* am dorit să întregim această descoperire, să evidențiem numerarul aflat în circulație în mediul negustoresc al Craiovei în perioada tulbure de la finele secolului al XVIII-lea și totodată să punem într-un context mai amplu ponderea valorică a emisiunilor otomane, care ocupă un loc important în circulația monetară din Țara Românească.

CATALOGUL MONEDELOR

IMPERIUL OTOMAN

Mustafa III (1757–1774)

1. Kuruş, anul [11]83 (1769–1770).

Atelier: Islâmbol.

Ax 12; D = 37,7 × 37,9 mm; G = 18,76 g.

Compoziție av.: Ag: 70,66%; Cu: 27,51%.

Compoziție rv.: Ag: 74,52%; Cu: 23,35%; Pb: 0,74%.

Nr. inv. I 56892.

Referințe: Nuri Pere, p. 216, nr. 635.

Abdülhamid I (1774–1789)

2. Zolota, anul 1 al domniei (1774).

Atelier: Kostantiniye.

Ax 1; D = 35,2 × 35,6 mm; G = 14,15 g.

¹⁴⁹ Rădulescu 2000c, p. 108–109, cat. nr. 2–23, 25–45.

¹⁵⁰ Vîlcu 2009, p. 297, nr. 67.

¹⁵¹ Vîlcu 2009, p. 297, nr. 68.

¹⁵² Predoi, Rădulescu 2004b, p. 62, cat. nr. 2–9, 12–15, 22–27, 31, 35–36, 40–47, 57–58.

¹⁵³ Maschio 2002, p. 235–241, cat. nr. 1–253.

¹⁵⁴ Grigoruță 1975, p. 415.

¹⁵⁵ Poenaru-Bordea 2000, p. 457, nr. 157.

¹⁵⁶ În vederea stabilirii compoziției, monedele au fost analizate prin spectrometrie de raze X cu un spectrometru de fluorescență cu raze X Titan S1, în următoarele condiții de lucru: sursă de excitație: generator de raze X(Rh), tub, 4W, tensiune 6-50kV, intensitate 5-200 mA, detector SDD CUBE (TM), rezoluția tipică mai mică de 145 eV. Mulțumim și pe această cale doamnei conservator investigator chimist Marinela Boicea pentru analizele efectuate.

¹⁵⁷ Popa 1978, p. 227.

¹⁵⁸ Popa 1978, p. 229.

¹⁵⁹ Popa 1978, p. 231.

¹⁶⁰ Popa 1978, p. 238.

¹⁶¹ Popa 1978, p. 241.

¹⁶² Popa 1978, p. 246.

¹⁶³ Popa 1978, p. 250.

Compoziție av.: Ag: 67,23%; Cu: 31,26%.

Compoziție rv.: Ag: 79,31%; Cu: 19,75%.

Nr. inv. I 56886.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 677.

3. Kuruş, anul 2 al domniei (1774–1775).

Atelier: Kostantiniye.

Ax 12; D = 38 mm; G = 19,52 g.

Compoziție av.: Ag: 58,19%; Cu: 39,87%; Sn: 0,8%.

Compoziție rv.: Ag: 59,82%; Cu: 38,07%; Sn: 1,2%.

Nr. inv. I 56890.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 676.

4. Kuruş, anul 4 al domniei (1776–1777).

Ax 12; D = 37,4 × 37,5 mm; G = 19,47 g.

Compoziție av.: Ag: 57,92%; Cu: 37,97%; Mg: 1,77%; Sn: 1,45%; Pb: 0,79%.

Compoziție rv.: Ag: 53,66%; Cu: 43,49%; Sn: 1,08%; Hf: 0,81%; Pb: 0,69%.

Nr. inv. I 56887.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 676.

5. Kuruş, anul 11 al domniei (1783–1784).

Ax 12; D = 38 mm; G = 18,24 g.

Compoziție av.: Ag: 48,81%; Cu: 48,61%; Sn: 0,81%; Al: 0,69%.

Compoziție rv.: Ag: 59,33%; Cu: 39,6%.

Nr. inv. I 56888.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 676.

6. Kuruş, anul 11 al domniei (1783–1784).

Ax 12; D = 39,2 mm; G = 17,90 g.

Compoziție av.: Ag: 70,34%; Cu: 28,3%; Pb: 0,51%.

Compoziție rv.: Ag: 63,59%; Cu: 31,55%; Mg: 2,23%; Sn: 1,19%; Pb: 0,65%.

Nr. inv. I 56889.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 676.

7. Altmışlık, anul 3 al domniei (1775–1776).

Atelier: Kostantiniye.

Ax 12; D = 44 × 43,3 mm; G = 28,60 g.

Compoziție av.: Ag: 69,75%; Cu: 30,17%.

Compoziție rv.: Ag: 76,2%; Cu: 21,24%; Sn: 1,41%.

Nr. inv. I 56875.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.

8. Altmışlık, anul 6 al domniei (1778–1779).

Ax 12; D = 45 mm; G = 28,92 g.

Compoziție av.: Ag: 71,65%; Cu: 26,5%; Pb: 0,57%.

Compoziție rv.: Ag: 68,23%; Cu: 30,16%; Pb: 0,71%.

Nr. inv. I 56876.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.

9. Altmışlık, anul 8 al domniei (1780–1781).

Ax 12; D = 43 mm; G = 26,68 g.

Compoziție av.: Ag: 59,33%; Cu: 38,34%; Sn: 0,83%; Pb: 0,80%.

Compoziție rv.: Ag: 47,81%; Cu: 48,05%; Mg: 1,55%; Al: 0,97%.

Nr. inv. I 56877.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.

10. Altmișlik, anul 8 al domniei (1780–1781).

Ax 12; D = 43 mm; G = 26,64 g.

Compoziție av.: Ag: 72,8%; Cu: 26,08%; Pb: 0,55%.

Compoziție rv.: Ag: 69,4%; Cu: 29,57%; Pb: 0,57%.

Nr. inv. I 56885.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**11.** Altmișlik, anul 9 al domniei (1781–1782).

Ax 12; D = 42,8 mm; G = 27,56 g.

Compoziție av.: Ag: 55,7%; Cu: 42,38%.

Compoziție rv.: Ag: 57,57%; Cu: 38,61%; Mg: 2,23%.

Nr. inv. I 56879.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**12.** Altmișlik, anul 9 al domniei (1781–1782).

Ax 12; D = 42 mm; G = 26,26 g.

Compoziție av.: Ag: 50,65%; Cu: 46,59%; Sn: 1,24%; Pb: 0,82%.

Compoziție rv.: Ag: 54,95%; Cu: 40,55%; Mg: 2,63%; Pb: 0,55%.

Nr. inv. I 56880.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**13.** Altmișlik, anul 10 al domniei (1782–1783).

Ax 12; D = 42,2 × 42,1 mm; G = 26,91 g.

Compoziție av.: Ag: 64,59%; Cu: 33,8%; Sn: 0,96%.

Compoziție rv.: Ag: 58,65%; Cu: 37,23%; Mg: 1,84%.

Nr. inv. I 56883.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**14.** Altmișlik, anul 11 al domniei (1783–1784).

Ax 12; D = 42 mm; G = 26,61 g.

Compoziție av.: Ag: 71,17%; Cu: 27,59%; Pb: 0,51%.

Compoziție rv.: Ag: 55,54%; Cu: 39,44%; Mg: 3,02%; Sn: 0,80%; Pb: 0,53%.

Nr. inv. I 56882.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**15.** Altmișlik, anul 14 al domniei (1786–1787).

Ax 12; D = 45 × 44,7 mm; G = 27,37 g.

Compoziție av.: Ag: 62,03%; Cu: 35,62%; Sn: 1,12%; Pb: 0,66%.

Compoziție rv.: Ag: 67,75%; Cu: 29,01%; Mg: 1,86%; Pb: 0,99%.

Nr. inv. I 56878.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**16.** Altmișlik, anul 15 al domniei (1787–1788).

Ax 12; D = 45 mm; G = 27,60 g.

Compoziție av.: Ag: 59,89%; Cu: 38,66%; Pb: 1,26%.

Compoziție rv.: Ag: 58,36%; Cu: 37,65%; Mg: 2,24%; Pb: 0,9%.

Nr. inv. I 56884.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.**17.** Altmișlik, anul 16 al domniei (1788–1789).

Ax 12; D = 45 × 44,8 mm; G = 25,99 g.

Compoziție av.: Ag: 72,82%; Cu: 25,56%; Pb: 0,83%.

Compoziție rv.: Ag: 66,5%; Cu: 31,37%; Sn: 0,85%; Pb: 0,71%.

Nr. inv. I 56881.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 674.

18. İkilik, anul 16 al domniei (1788–1789).

Atelier: Kostantiniye.

Ax 12; D = 43,9 × 43,8 mm; G = 29,65 g.

Compoziție av.: Ag: 67,32%; Cu: 31,14%; Pb: 0,52%.

Compoziție rv.: Ag: 64%; Cu: 34,88%.

Nr. inv. I 56891.

Referințe: Nuri Pere, p. 224, nr. 673.**Selim III (1789–1807)****19. Yüzlük, anul 1 al domniei (1789).**

Atelier: Islâmbol.

Ax 12; D = 43,1 × 43,3 mm; G = 30,94 g.

Compoziție av.: Ag: 52,27%; Cu: 45,69%.

Compoziție rv.: Ag: 56,11%; Cu: 42,68%; Pb: 0,57%.

Nr. inv. I 56893.

Referințe: Nuri Pere, p. 231, nr. 705.**BIBLIOGRAFIE**

- Bălașa 1959 – D. Bălașa, *Biserica Hagii Enuși din Craiova*, Mitropolia Olteniei 11(3–4), 1959, p. 166–181.
- Bălintescu, Popescu-Cilieni 1957 – A. Bălintescu, I. Popescu-Cilieni, *Meșteșugari și neguțători din trecutul Craiovei, Documente (1666–1865)*, București, 1957.
- Ciucă et alii 1982 – V. Ciucă, I. Lupu, C. Păun, *Un tezaur de monede feudale de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperit la Goanța-Branște, jud. Mehedinți*, Drobeta 5, 1982, p. 207–210.
- Demetrescu 1926 – G. M. Demetrescu, *Din Istoria Craiovei. Vechi denumiri de mahalale și suburbii*, AO 5(24), 1926, p. 95–101.
- Drob 1996 – V. Drob, *Două tezaure monetare otomane de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperite în județul Dâmbovița*, CN 7, 1996, p. 209–211.
- Dumitrașcu 1976 – A. Dumitrașcu, *Un tezaur monetar din secolele XVII–XVIII descoperit la Rm. Vlcea*, Buridava 2, 1976, p. 101–106.
- Georgescu 1936 – A. Georgescu, *Craiova. Cercetări istorice. I. Târgul Craiovei*, Craiova, 1936.
- Georgescu 1939 – A. Georgescu, *Mahalalele Craiovei*, AO 104–106, 1939, p. 391–406.
- Grigoruță 1975 – M. Grigoruță, *Un tezaur de monede otomane din sec. XVIII–XIX descoperit la Brezoianu – București*, MuzNaț 2, 1975, p. 413–416.
- Hitchins 2018 – K. Hitchins, *România (1774–1866)*, ediția a III-a, București, 2018.
- Maschio 2002 – R. Maschio, *Tezaurul monetar descoperit la Deagu, com. Recea, jud. Argeș (sec. XVIII–XIX)*, Argesis 11, 2002, p. 235–242.
- Maschio 2003 – R. Maschio, *Tezaurul monetar descoperit la Costești, județul Argeș (secolele XVIII–XIX). Necesitatea înființării sistemului monetar național*, Argesis 12, 2003, p. 233–239.
- Matache 1997 – C. Matache, *Un tezaur din vremea sultanului Abdülhamid I descoperit la Ciocina, jud. Ialomița*, SCN 12, 1997, p. 185–188.
- Nania, Maschio 2001 – I. Nania, R. Maschio, *Monete turcești descoperite pe teritoriul comunei Mozăceni și pe Mozacu*, Argesis 10, 2001, p. 131–137.
- Paragină 1987 – A. Paragină, *Descoperiri monetare din secolul al XVIII-lea efectuate pe valea Șușiței, Vrancea 5–7, 1982–1984*, 1987, p. 51–59.
- Pîrvulescu, Ivănescu 2013 – D. Pîrvulescu, A. Ivănescu, *Tezaurul monetar din secolul al XVIII-lea descoperit la Gratia, jud. Teleorman*, SCN SN 4(16), 2013, p. 145–163.
- Pîrvulescu, Neagu 2018 – D. Pîrvulescu, M. Neagu, *An eighteenth century hoard discovered at Oltina, Călărași County*, RCAN 4, 2018, p. 386–405.
- Poenaru-Bordea 2000 – G. Poenaru-Bordea, *Découvertes monétaires en Roumanie 1994–1996 (XXXVIII–XL)*, Dacia 40–42, 1996–1998, 2000, p. 425–466.
- Popa 1978 – M. N. Popa, *La circulation monétaire et l'évolution des prix en Valachie (1774–1831)*, București, 1978.
- Predoi, Bălan 2004 – V. Predoi, A. Bălan, *Al doilea tezaur de la Drăgănești-Vlașca (a doua jum. a sec. XVIII)*, Oltenia 15, 2004, p. 52–53.
- Predoi, Rădulescu 2004a – V. Predoi, M. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Ciuperceni-Teleorman (a doua jum. a sec. XVIII)*, Oltenia 15, 2004, p. 59–60.
- Predoi, Rădulescu 2004b – V. Predoi, M. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Segarcea Vale-jud. Teleorman (sec. XVIII–XIX)*, Oltenia 15, 2004, p. 61–62.
- Rădulescu 1999 – M. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Craiova – Str. N. Bălcescu (sec. XVII–XVIII)*, Oltenia, seria a III-a, an III, nr. 2, 1999, p. 65–70.
- Rădulescu 2000a – T. Rădulescu, *Tezaurele monetare de la Odaia – Turnu Măgurele și Radovan – județul Dolj și unele considerații asupra preocupărilor de numismatică ale lui Constantin S. Nicolăescu-Plopșor*, Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” 2, 2000, p. 83–95.
- Rădulescu 2000b – T. Rădulescu, *Tezaurul monetar din secolele XVI–XVIII descoperit la Dobrești Dolj*, Oltenia 12, 2000, p. 102–107.
- Rădulescu 2000c – T. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Segarcea – Dolj (sec. XVII–XIX)*, Oltenia 12, 2000, p. 108–111.
- Rădulescu 2011 – T. Rădulescu, *Aspecte ale circulației monetare în zona Craiovei din ultimele două decenii ale secolului al XVIII-lea și până în primul sfert al secolului al XIX-lea reflectate în componența a patru tezaure monetare inedite*, Argesis 20, 2011, p. 159–201.
- Rădulescu 2012 – T. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Craiova – „Farmacia Arabă” (sec. XV–XVIII)*, AO 26, 2012, p. 35–98.
- Rădulescu 2013 – T. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Craiova – Universitate (fosta biserică episcopală „Sf. Nicolae Gănescu”) – secolele XVI–XVIII*, în: M. Cârstea, S. L. Damean (coord.), *România în istoria Europei*, vol. I, Târgoviște, 2013, p. 132–173.
- Smaranda, Trâmbaciu 1983–1985 – A. Smaranda, Ș. Trâmbaciu, *Un tezaur din secolul al XVIII-lea descoperit la Câmpulung, jud. Argeș*, BSNR 87–89, 1983–1985, 1986, p. 329–331.
- Stancu, Trohani 1980 – P. Stancu, G. Trohani, *Un tezaur monetar de la sfârșitul sec. al XVIII-lea descoperit în comuna Dobra, județul Dâmbovița*, CN 3, 1980, p. 117–120.
- Trohani, Șerbănescu 1973–1975 – G. Trohani, D. Șerbănescu, *Un tezaur monetar din secolele XVIII și XIX descoperit la Colibași (jud. Ilfov)*, BSNR 67–69, 1973–1975, 1976, p. 181–186.
- Trohani, Șerbănescu 1978 – G. Trohani, D. Șerbănescu, *Tezaurul monetar turcesc din Netezești-Nuci, jud. Ilfov*, CN 1, 1978, p. 83–85.

- Vîlcu 2002a – A. Vîlcu, *Observații asupra emisiunilor otomane de 60 parale (altmişlik) din timpul sultanului Abdülhamid I*, în: *Simpozion de numismatică, Chișinău 13–15 mai 2001*, Comunicări, studii și note, București, 2002, p. 221–224.
- Vîlcu 2002b – A. Vîlcu, *Tezaurul de monede otomane de la Frumușani, jud. Călărași (începutul sec. XIX)*, în: *Simpozion de numismatică. Chișinău 13–15 mai 2001*, Comunicări, studii și note, București, 2002, p. 225–229.
- Vîlcu 2002c – A. Vîlcu, *Două tezaure monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la Roșu, jud. Ilfov și Băiculești, jud. Argeș*, CN 8, 2002, p. 351–360.
- Vîlcu 2003 – A. Vîlcu, *Tezaure monetare din secolele XVIII–XIX descoperite la Roseți, jud. Călărași și Stejaru, jud. Ialomița*, BSNR 92–97, 1998–2003, 2003, p. 415–417.
- Vîlcu 2009 – A. Vîlcu, *Moneda otomană în Țările Române în perioada 1687–1807*, Brăila, 2009.
- Vîlcu 2019 – A. Vîlcu, *Un tezaur monetar din timpul războiului ruso-austro-turc descoperit la Vispești, jud. Buzău*, în: C. Croitoru (ed.), *Miscellanea historica et archaeologica in honorem Professoris Ionel Cîndea septuagenarii*, București–Brăila, 2019, p. 551–566.
- Vîlcu, Dicu 2001 – A. Vîlcu, A. Dicu, *Un tezaur monetar descoperit la Maxenu, com. Țintești, jud. Buzău*, Mousaios 6, 2001, p. 473–476.
- Vîlcu, Dudău 2007 – A. Vîlcu, O. Dudău, *Tezaurul de monede otomane de la Ocnele Mari, jud. Vâlcea (secolul al XVIII-lea)*, în: *Simpozion de numismatică organizat cu ocazia comemorării Sfântului Ștefan cel Mare, Domn al Moldovei (1504–2004), Chișinău, 29 septembrie–2 octombrie 2004*, Comunicări. Studii și note, București, 2007, p. 223–234.
- Vîlcu, Neagu 2016 – A. Vîlcu, M. Neagu, *Un tezaur de monede otomane din vremea războiului din 1806–1812 descoperit la Colelia, jud. Ialomița*, RCAN 2, 2016, p. 253–260.
- Vîlcu, Stancu 2003–2005 – A. Vîlcu, P. Stancu, *Tezaurul de monede otomane din secolul al XVIII-lea descoperit la Tamași, jud. Ilfov*, CN 9–11, 2003–2005, p. 469–472.
- Vîlcu, Stăicuț 2010 – A. Vîlcu, G. Stăicuț, *Observații asupra sistemului monetar otoman din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în lumina tezaurului descoperit la Nișcov, jud. Buzău*, SCN SN 1 (13), 2010, p. 151–160.

1

2

3

4

Planșa I. Monede otomane din tezaurul descoperit la Craiova (str. Nicolae Bălcescu).

Plate I. Ottoman coins from the hoard discovered at Craiova (Nicolae Bălcescu str.).

5

6

7

8

Plansa II. Monede otomane din tezaurul descoperit la Craiova (str. Nicolae Bălcescu).

Plate II. Ottoman coins from the hoard discovered at Craiova (Nicolae Bălcescu str.).

9

10

11

12

Plansa III. Monede otomane din tezaurul descoperit la Craiova (str. Nicolae Bălcescu).

Plate III. Ottoman coins from the hoard discovered at Craiova (Nicolae Bălcescu str.).

13

14

15

16

Plansa IV. Monede otomane din tezaurul descoperit la Craiova (str. Nicolae Bălcescu).

Plate IV. Ottoman coins from the hoard discovered at Craiova (Nicolae Bălcescu str.).

17

18

19

Planșa V. Monede otomane din tezaurul descoperit la Craiova (str. Nicolae Bălcescu).

Plate V. Ottoman coins from the hoard discovered at Craiova (Nicolae Bălcescu str.).

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AA – Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen–Berlin
(A)ARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ACD – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecenensis, Debrecen
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
ActaHistArt – Acta historiae artium Academiae scientiarum Hungaricae, Akadémiai Kiadó, Budapesta
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
AÉ – L'Année épigraphique, Paris.
AIIA Iași – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
AIIC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJBA – American Journal of Biological Anthropology
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
AK – Archaeologiai Közlemények, Pest
AnSt – Anatolian Studies, British Institute of Ankara
AnUCDC – Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”
AnUVT – Annales d'Université « Valahia » Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
AO – Arhivele Olteniei, Craiova
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
ArhMed – Arheologia Medievală
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AȘUI – Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Az Érem – Az Érem kiadványai, Budapest
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BerRGK – Bericht der Romisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BibIstroPontica-P – Biblioteca Istro-Pontica. Seria Patrimoniu, Tulcea
BJ – Bonner Jahrbücher – Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn, Bonn
BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra: I, *Augustus to Vitellius*, 1923; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; III, *Nerva to Hadrian*, 1936; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly); VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, 1962 (R.A.G. Carson).
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
Buridava – Buridava. Studii și materiale, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Râmnicu Vâlcea
CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
Caiete ARA – Caiete ARA. Asociația Arhitectură, restaurare, arheologie, București
Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CEpR – Cronica Epigrafică a României
Cerclst – Cercetări Istorice, Iași
CICSA – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
CIL – *Corpus Inscriptionum Latinarum*, I–XVII, Berlin
CN – Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României, București
CNM, V.1 – *Corpus Nummorum Moldaviae*, vol. V.1, Chișinău
CRAI – Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus des séances de l'année ...
Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

- Dacia – Dacia / Dacia Nouvelle Série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius. Revista Muzeului de Istorie Galați
- DHA – Dialogues d'histoire ancienne, Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- EphemDac – Ephemeris Dacoromana, Roma
- EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
- ERSIR – *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, I – V, V. Spinei, D. N. Rusu (coord.), Suceava, 2021
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- Fontes I – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, I, București, 1964
- Fontes II – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, II, București, 1970
- FSI – Forensic Science International
- Glasnik – Glasnik. Srpsko Arheološko Društvo (Journal of the Serbian Archaeological Society), Belgrad
- Hierasus – Hierasus. Muzeul Județean Buzău
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IDRE – C. C. Petolescu, *Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptiones externae – Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie*, I-II, București, 1996-2000
- IGB – G. Mihailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, vol. I-V, Sofia, 1956-1970
- IGLR – E. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, București, 1976
- IGRR – *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas pertinentes*, publiées par R. Cagnat, J. Toutain, G. Lafaye, Paris, 1906-1927
- IJP – International Journal of Paleopathology
- ISM – *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae – Inscriptiile din Sythia Minor*: I. *Inscriptiones Histriae et vicinia – Histria și împrejurimile* (Dionisie M. Pippidi), București, 1983; II. *Tomis et territorium – Tomis și teritoriul său* (Iorgu Stoian), București, 1987; III. *Callatis et territorium – Callatis et son territoire* (Alexandru Avram), București – Paris, 1999; IV. *Tropaeum – Durostorum – Axiopolis* (Emilian Popescu), București – Paris, 2015 ; V. *Capidava – Troesmis – Noviodunum* (Emilia Doruțiu-Boilă), București, 1980; VI.2. *Supplementa 2. Tomis et territorium – Tomis et son territoire* (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), București – Paris, 2018
- Istros – Istros. Muzeul Brăilei „Ferdinand I”, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAS – Journal of Archaeological Science, Amsterdam
- JAT – Journal of Ancient Topography
- JFS – Journal of Forensic Studies
- JITE – Journal of Institutional and Theoretical Economics
- JHE – Journal of Human Evolution
- LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324–346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346–498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
- MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia, Roma
- MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
- Marmatia – Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MCSEE – Monedă și comerț în Sud-Estul Europei, Sibiu
- MEFRM – Mélanges de l'École française de Rome. Moyen Âge, Rome
- MER – *Catalogue des monnaies de l'Empire romain*. II. J.-B. Giard, *De Tibère à Néron*, Paris, 1988 ; III. J.-B. Giard, *Du soulèvement de 68 après J.-C. à Nerva*, Paris-Strasbourg, 1998
- MFMÉ-SA – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica, Szeged
- MIR – *Moneta Imperii Romani*. 14. B. Woytek, *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98–117)*, I–II, Wien, 2010; 18. W. Szaivert, *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161–192)*, Wien, 1986.
- Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
- MuzNaț – Muzeul Național, Muzeul Național de Istorie a României, București
- Numizmatičar – Numizmatičar. Casopis za anticki i stari jugoslovenski novac, Belgrad

- Numizmatikai Közlöny – Numizmatikai Közlöny. A Magyar Numizmatikai Társulat, Akadémiai Klado, Budapest
- NZ – Numismatische Zeitschrift, Viena
- Oltenia – Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
- Paléorient – Paléorient: revue interdisciplinaire de préhistoire et de protohistoire du sud-ouest et de l'Asie centrale, Paris
- PBF – Prähistorische Bronze Funde, München – Stuttgart
- Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
- PME – H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven, I (A–I, 1976), II (I–V, 1977), III (1980; indici)
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
- Przegląd Archaeologiczny – Przegląd Archaeologiczny, Institut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Wrocław
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Institut für Prähistorische Archäologie, Berlin
- RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
- RAN – Repertoriul Arheologic Național / National Archaeological Repository
- RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, București
- RESEE – Revue des Études Sud-Est Européennes. Academia Română. Institutul de Studii Sud-Est Europeene, București
- RevArh – Revista Arheologică, Chișinău
- RGZM – Barbara Pferdehirt, *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz, I-II, 2004
- RI – Revista Istorică. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); II.1, *From AD 69–96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117–138. Hadrian*, 2019 (R.A. Abdy, P.F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Pupienus*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313–337*, 1966 (P.M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337–364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395–491*, 1994 (J.P.C. Kent)
- RMD – Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas*, London: I. *Roman Military Diplomas 1954–1977*, 1978; II. *Roman Military Diplomas 1978–1984*, 1985; III. *Roman Military Diplomas 1985–1993*, 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, *Roman Military Diplomas IV*, 2003; P. Holder, *Roman Military Diplomas V*, 2006
- RMM-MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor – Monumente Istorice și de Artă, București
- Romanoslavica – Romanoslavica. Asociația Slaviștilor din România, București
- RPC – *Roman Provincial Coinage*, Oxford (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/map?volume_id=)
- RPC, VII.2 – *Roman Provincial Coinage. VII.2. From Gordian I to Gordian III (AD 238–244): all provinces except Asia*, Londra/Paris, 2022 (J. Mairat, M. Spoerri Butcher, cu contribuția M. Amandry, R. Bland, K. Butcher, J. Nurpetlian, U. Peter).
- RRH – Revue Roumaine d'Histoire, Bucarest
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SCIA.AP – Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
- SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
- SHA – *Scriptores Historiae Augustae*, Teubner, Leipzig, 1965
- Simpozion Chișinău 2003 – *Simpozion de numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1903–2003)*, Chișinău, 26–28 noiembrie 2003, București, 2005.
- SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
- SNGCop 2 – *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish Royal National Museum*, Copenhaga, 1942–1969 (serie reeditată); II, *Thrace and Macedonia*, West Milford, 1982.
- SP – Studii de Preistorie, București
- StCl – Studii Clasice, București
- StratumPlus – Stratum Plus, Școala Superioară de Antropologie, Chișinău, St Petersburg, București
- Suceava – Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei, Suceava
- SympThrac – Symposia Thracologica, București
- Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
- TdE – Trabajos de Egiptología. Papers on Ancient Egypt, Universidad de La Laguna, Tenerife, Spania

Th-D – Thraco-Dacica, București

Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

VAH – Varia Archaeologica Hungarica V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest

Valachica – Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească”, Târgoviște

ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

ZRVI – Zbornik radova Vizantološkog instituta. The Institute for Byzantine Studies. Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrad